

Дослідження, розробки, проекти
з питань публічного управління та адміністрування

УДК 351

Власенко Світлана Іванівна

докторантка

Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби

Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

кандидатка історичних наук, старша викладачка

Київський національний університет культури і мистецтв

Vlasenko Svitlana

Doctoral Student of the

Educational and Scientific Institute Public Administration and Civil Service of the

Taras Shevchenko Kyiv National University;

PhD in History, Senior Lecturer

Kyiv National University of Culture and Arts

ORCID: 0000-0002-1073-9680

**ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОСТУПУ ДО ДОКУМЕНТІВ
НАЦІОНАЛЬНОГО АРХІВНОГО ФОНДУ ЯК СКЛАДОВА
ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ
LEGISLATIVE REGULATION OF ACCESS TO DOCUMENTS OF THE
NATIONAL ARCHIVAL FUND AS A COMPONENT OF THE STATE
POLICY OF NATIONAL MEMORY IN UKRAINE**

***Анотація.** Метою дослідження є здійснення аналізу законодавчої бази з регулювання доступу до документів Національного архівного фонду (НАФ) як складової державної політики національної пам'яті в Україні. Методологія дослідження: при підготовці статті були використані загальнонаукові методи в поєднанні з міждисциплінарними та*

спеціальними методами; значне місце відведено історичному, системному, структурно-функціональному, логічному підходам до наукового дослідження. Основні результати дослідження: проаналізовано законодавчу базу в архівній галузі України, що стосується регулювання доступу до документів НАФ; відтворено процес формування законодавчої бази та простежено еволюцію регулювання доступу до архівних документів із врахуванням основних засад державної політики національної пам'яті; визначено проблемні питання і шляхи їх вирішення; відстежено ініціативи та дії Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів Україна / Державного комітету архівів України / Державної архівної служби України, як центрального органу виконавчої влади, у законотворчому процесі; з'ясовано участь інститутів громадянського суспільства у законотворчому процесі; зроблено висновок про відповідність законодавчої бази принципам прозорості та доступності, що дозволяє забезпечувати вільний доступ до документів НАФ з урахуванням прав громадян та інтересів держави. Перспективами подальших досліджень є проведення аналізу всієї нормативно-правової бази з регулювання доступу до документів НАФ, а також порівняльного аналізу нормативно-правової бази України та країн світу. Фактичний матеріал, основні положення та висновки можуть бути використані при написанні узагальнюючих праць, методичних розробок, нормативних та спеціальних курсів з питань публічного управління, архівознавства, а також у практичній діяльності державних архівних установ України.

Ключові слова: публічне управління, державна політика, політика національної пам'яті, нормативно-правова база, Національний архівний фонд (НАФ), Закон України, державний архів.

Summary. The purpose of the study is to analyze the legislative framework for regulating access to documents of the National Archival Fund

(NAF) as a component of the state policy of national memory in Ukraine. Research methodology: when preparing the article, general scientific methods were used in combination with interdisciplinary and special methods; a significant place given to historical, systematic, structural-functional, and logical approaches to scientific research. The main results of the research: the legislative framework in the archival industry of Ukraine related to the regulation of access to NAF documents was analyzed; the process of forming the legislative framework was reproduced and the evolution of the control of access to archival documents was traced, taking into account the main principles of the state policy of national memory; problematic issues and ways to solve them are defined; the initiatives and actions of the Main Archival Department under the Cabinet of Ministers of Ukraine / the State Committee of Archives of Ukraine / the State Archival Service of Ukraine, as the central body of the executive power, in the law-making process were monitored; the participation of civil society institutions in the law-making process is clarified; it was concluded that the legislative framework complies with the principles of transparency and accessibility, which allows for free access to NAF documents, taking into account the rights of citizens and the interests of the state. Prospects for further research include an analysis of the entire regulatory framework for regulating access to NAF documents, as well as a comparative analysis of the regulatory framework in Ukraine and other countries. Factual material, main provisions, and conclusions can be used when writing general papers, methodological developments, normative and special courses on public administration issues, archival studies, and the practical activities of state archival institutions of Ukraine.

Key words: *public administration, state policy, national memory policy, legal framework, National Archival Fund (NAF), Law of Ukraine, state archive.*

Постановка проблеми. Політика національної пам'яті сьогодні є одним із пріоритетних напрямів у державній гуманітарній політиці України. В умовах повномасштабної війни, розв'язаної російським агресором проти українського народу, одним із вагомих факторів є застосування ворогом «ідеологічної зброї» – поширення створених російською ідеологічною системою історичних міфів. Дієва протидія України відвертому фальшуванню ґрунтується на науково доведених і документально підтверджених історичних фактах. Особлива роль у цьому процесі належить державним архівним установам, що зберігають документи Національного архівного фонду України (НАФ), які відображають історію духовного і матеріального життя українського та інших народів, мають культурну цінність і є надбанням української нації [29]. Враховуючи те, що функціонування архівних установ України є невід'ємною складовою державної політики національної пам'яті, доцільно розглянути нормативно-правові засади діяльності архівів, що спрямована на забезпечення доступу до документів НАФ як основних джерел національної пам'яті українського народу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового врегулювання доступу до документів НАФ частково отримало висвітлення у працях вітчизняних архівістів, юристів, фахівців з державного управління, які досліджували здебільшого історичний аспект і окремі правові проблеми функціонування державних архівів: В. Берковський, Ю. Боковикова, Г. Боряк, О. Гнезділо, Л. Дідух, Н. Залеток, Є. Захаров, Я. Калакура, К. Новохатський, Р. Пиріг, І. Усенко та ін. [1; 2; 3; 6; 7; 8; 11; 12; 15; 16; 18; 39]. Це питання постійно обговорюється у суспільстві – з'являються публікації в засобах масової інформації та виходять науково-популярні праці, характерною особливістю яких часто є прагнення зосередити увагу на необхідності удосконалення нормативно-правової бази із врегулювання доступу до документів НАФ; діють спеціалізовані

групи в соціальних мережах тощо. Велику роз'яснювальну роботу проводить Український інститут національної пам'яті, Державна архівна служба України, громадські організації, серед яких Харківська правозахисна група, Центр досліджень визвольного руху та ін. [4; 9; 19].

Мета дослідження полягає у здійсненні аналізу законодавчої бази з регулювання доступу до документів НАФ, що невід'ємно пов'язана з державною політикою національної пам'яті в Україні. Реалізація даної мети передбачає відтворення процесу формування законодавчої бази, простеження її еволюції, розкриття особливостей її застосування та визначення проблемних питань і шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування нормативно-правової бази в архівній галузі України розпочалося з відновлення незалежності нашої держави. Відповідно до указів Президії Верховної Ради України «Про передачу архівів Компартії України у підпорядкування Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України» від 27 серпня 1991 р. [31] та «Про передачу архівних документів Комітету державної безпеки України до державних архівів республіки» від 9 вересня 1991 р. [32] архівна галузь постала як єдина державна система і в такому статусі вона функціонує до сьогодні. Відразу ж виникла необхідність створення нормативно-правової основи для повноцінного функціонування архівної галузі загалом та у сфері доступу до архівних документів зокрема. Вона мала відповідати демократичним процесам, що відбувалися в країні; забезпечувати реалізацію державної політики національної пам'яті; задовольняти суспільний інтерес до історії українського народу тощо.

21 липня 1992 р. постановою Кабінету Міністрів України було затверджено Положення про Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України (Головархів України) [25] (пізніше – Державний комітет архівів України (Держкомархів України), а нині – Державна архівна

служба України (Укрдержархів)). Серед основних завдань перед Головархівом України ставилось «державне управління охороною і використанням документальних пам'яток історії та культури». До сфери управління Головархіву / Держкомархіву / Укрдержархіву входили центральні державні архіви (їх налічувалось 7, а в 2007-2022 рр. – 9), архів Автономної Республіки Крим та обласні архіви, архіви міст Києва і Севастополя тощо. Останні були визначені такими, що «виконують функції місцевих органів державної виконавчої влади в галузі архівної справи» [25]. Як центральний орган виконавчої влади Головархів України мав розробляти нормативні документи з питань архівної справи.

Першочерговим завданням було прийняття спеціального закону, який би регулював функціонування державної архівної системи України. З цією метою 15 квітня 1992 р. Головархівом України було створено робочу групу, до якої увійшли архівісти, історики, юристи та інші спеціалісти (д. і. н., проф., заступник директора Інституту історії України Академії наук України С. Кульчицький, к. і. н., директор Центрального державного архіву громадських об'єднань України Р. Пиріг, к. ю. н., старший науковий співробітник Інституту держави і права АН України І. Усенко, начальники відділів Головархіву України К. Новохатський і Г. Портнов) [7, с. 34].

Після тривалої роботи з вивчення діючого законодавства в архівній справі та в суміжних галузях, аналізу міжнародного досвіду, обміну пропозицій, робоча група розробила проєкт Закону України «Про Національний архівний фонд і архівні установи». Даний проєкт був винесений на розгляд Верховної Ради України в першому читанні 5 лютого 1993 р. Обґрунтовуючи в парламенті необхідність прийняття спеціального архівного закону, голова Головархіву України Б. Іваненко заявляв: «Зараз інтерес до архівів винятковий, туди звертаються не лише політики, не лише науковці, вчителі, краєзнавці, щоб через документ осмислити драматичні вузли нашої історії, зробити необхідні політичні висновки,

уроки. В архів ідуть, без перебільшення, маси людей із своїми життєвими проблемами. ... І архіви зобов'язані і прагнуть найповніше задовольнити і державні, і людські запити» [5, с. 4].. Після першого читання до розробки закону вже долучились представники апарату Верховної Ради України (Н. Гриневич та І. Зуб), а також народні депутати (Я. Дмитришин, А. Зінченко, П. Осадчук, С. Павлюк, О. Піскун, С. Пушик) [17, с. 14].

Закон України «Про Національний архівний фонд і архівні установи» був прийнятий 24 грудня 1993 р. [10], нову редакцію було прийнято 13 грудня 2001 р. [20] й надалі вносились зміни [29]. Він регулює відносини, пов'язані з формуванням, обліком, зберіганням і використанням Національного архівного фонду. Розуміючи актуальність питання доступу до документів НАФ, розробники Закону приділили даному напрямку діяльності архівних установ значну увагу. Визначаючи умови доступу користувачів до документів НАФ, їхні права і обов'язки, форми використання документальної інформації тощо, Закон водночас регулював питання обмеження доступу до документів НАФ. Особливо дискусійним і складним для виконання було положення, що з'явилося в редакції Закону від 13 грудня 2001 р. Зокрема, стаття 16 регламентувала доступ до документів, які містять конфіденційну інформацію про особу, а також створюють загрозу для життя чи недоторканості житла громадян (доступ обмежено на 75 років від часу створення цих документів, якщо інше не передбачено законом; раніше зазначеного строку доступ здійснюється з дозволу громадянина, права та законні інтереси якого можуть бути порушені, а в разі його смерті – з дозволу спадкоємців) [20]. Складність становили забезпечення доступу до документальної інформації про історичних постатей, державних діячів та інших публічних осіб, а також осіб, які постраждали від комуністичного режиму тощо.

Закон передбачав існування спеціального порядку, що регламентує роботу з документами НАФ (діючий Порядок користування документами

Національного архівного фонду, що належать державі, територіальним громадам, затверджено наказом Міністерства юстиції України від 19 листопада 2013 р. із змінами) [26].

Оцінюючи значення прийняття Закону України «Про Національний архівний фонд і архівні установи», один із його розробників К. Новохатський називав Закон «багатоплановим» «у змістовому відношенні», пояснюючи це тим, що «у ньому здійснена правова фіксація поняття Національного архівного фонду як однієї з загальнонаціональних цінностей, закладено єдині основи організації архівів в Україні» [17, с. 8].

Впродовж наступних років здійснювалось розроблення нормативно-правової бази, що регулювала різні аспекти діяльності архівних установ, у тому числі й у сфері доступу до документів НАФ, а також вносились зміни до даного Закону.

Поруч із спеціальним архівним законом, функціонування державних архівів у сфері забезпечення доступу до документів НАФ частково регулює низка інших законодавчих актів. Зокрема, діяльність щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації регулює Закон України «Про інформацію», прийнятий 2 жовтня 1992 р. [28]. Він закріплює право кожного на інформацію, необхідну для реалізації своїх прав, свобод та інтересів. Закон визначає відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом (конфіденційна, таємна та службова) і регламентує доступ до всіх видів інформації. Зокрема, для архівної галузі актуальним є питання доступу до документів НАФ, що містять конфіденційну інформацію про особу – Закон передбачає вільний доступ громадян до інформації, яка стосується їх особисто, а також забороняє доступ, використання і поширення інформації про особу без її згоди.

Окремо правове регулювання питань зберігання, доступу та використання документів НАФ, що мають гриф секретності, визначає

Закон України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 р. [22]. Зокрема, стаття 22 регламентує допуск громадян до наявної в документах інформації, пов'язаної з державною таємницею, і визначає форми допуску.

В практичній діяльності, виконуючи запити фізичних і юридичних осіб, державні архівні установи керуються Законом України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 р. [27]. Даний Закон регулює питання реалізації громадянами наданого їм Конституцією України права звертатися до органів державної влади з різноманітних питань; визначає порядок розгляду звернень громадян; встановлює терміни виконання звернень тощо. В архівній галузі право доступу громадян до інформації документів НАФ у межах даного Закону реалізується наданням архівних довідок, витягів чи копій документів, які дозволяють захистити їхні права та законні інтереси. Досить часто працівники архівів, які ведуть роботу зі зверненнями громадян, стикаються з безпідставним посиленням заявників на Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. [24]. Слід зазначити, що даний Закон не стосується звернень громадян до архівної установи щодо отримання ними інформації за документами НАФ. Його положення поширюються на інформацію, яка була отримана чи створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством (у даному випадку, Укрдержархів як центральний орган виконавчої влади та архівні установи, що входять до сфери його повноважень). До того ж, у статті 2 даного Закону чітко визначено, що він «не поширюється на відносини у сфері звернень громадян».

Окремо слід відзначити Закон України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років» (назва Закону в редакції від 13 березня 2018 р.) [34]. Історія даного Закону розпочалась ще до відновлення незалежності нашої держави – Верховна Рада УРСР 17 квітня 1991 р. прийняла Закон «Про реабілітацію жертв

політичних репресій на Україні» [33]. 24 грудня 1993 р. Верховна Рада України прийняла постанову «Про тлумачення Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні» [35]. Стаття 15 даної постанови унормувала роботу архівів щодо видавання громадянам архівних довідок соціально-правового характеру та забезпечення можливості репресованим чи їхнім родичам знайомитися з документами архівних справ. Ця стаття була виключена в 2015 р., а сама постанова втратила чинність у 2018 р.

Зазначені нормативно-правові акти стосуються архівних установ, що зберігають документи періоду ХХ століття, серед яких, як приклад, можемо назвати кримінальні справи громадян, репресованих органами ДПУ-НКВС-КДБ у 1920-1950-ті роки. Як показує практика, основними користувачами документів з архівних кримінальних справ упродовж багатьох років, починаючи з 1991 р., були родичі репресованих. Однак, крім родичів значний інтерес до цих документів виявляли науковці, представники ЗМІ та громадськості й вони, враховуючи особливість даного масиву документів, потребували вільного доступу до них. А тому, порядок доступу до цих документів зазнав суттєвих змін: якщо спочатку для отримання дозволу ознайомитися з матеріалами архівної кримінальної справи репресованої особи необхідно було підтвердити родинний зв'язок з нею, то прийнятий 9 квітня 2015 р. Закон України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років» встановив вільний доступ до таких документів [23]. До речі, в розробці даного законопроєкту значну роль відіграли громадські інституції, що активно використовували міжнародний досвід.

Загалом, говорячи про доступ до документів НАФ, маємо відмітити, що кардинальні зрушення в даній сфері розпочалися після Революції Гідності. Політичні та суспільні трансформації 2014 р. позначилися серед іншого і на державній політиці національної пам'яті, а відтак зазнало змін і

законодавство щодо врегулювання питань доступу до документів НАФ. Зокрема, відновлення повноважень Українського інституту національної пам'яті як центрального органу виконавчої влади, з одного боку, та активізація інститутів громадянського суспільства – з іншого, сприяли розробленню і впровадженню низки законодавчих і нормативних актів, спрямованих на спрощення доступу до документів НАФ як основних джерел національної пам'яті (вже згадуваний Закон України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років»). Реагування держави на виклики часу та суспільні запити у сфері доступу до документів НАФ як складова політики національної пам'яті, спричиняє постійний процес удосконалення нормативно-правового врегулювання даного питання. І вагому роль у цьому відіграє Державна архівна служба України як центральний орган виконавчої влади.

Зокрема, в останні роки актуалізувалось питання реформування архівної галузі, головним ініціатором якого виступило керівництво Укрдержархіву [13; 14; 40]. Не оминули також питання і щодо необхідності прийняття нового архівного закону – Державна архівна служба України в 2020 р. подала до Міністерства юстиції України законопроект під назвою «Про Національні архівні інформаційні ресурси, управління документацією та архівами» [37, с. 13], а в 2021 р. відбулись громадські обговорення проекту. Запропонований законопроект передбачає впровадження в правове поле нового поняття – «Національні архівні інформаційні ресурси» та наближає архівну галузь України до європейських стандартів [36].

Початок повномасштабної війни у лютому 2022 р. прискорив трансформаційні процеси в архівній системі, спонукав до оперативних рішень. Як приклад, у квітні 2022 р. до Порядку користування документами Національного архівного фонду, що належать державі,

територіальним громадам, було внесено доповнення щодо відмови в доступі до документів НАФ особам, які порушують Порядок шляхом «перекручення чи фальсифікації відомостей, що містяться в документах НАФ, у тому числі під час організації та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, активної участі у таких заходах» [21]. 28 червня 2022 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову «Про оптимізацію системи центральних державних архівів», за якою в результаті злиття із чотирьох архівів було утворено два і загальна кількість центральних державних архівів скоротилась із 9 до 7 [30]. За оцінкою Міністерства юстиції України, такий крок Укрдержархіву «всебічно обґрунтований і спрямований передусім на оптимізацію функцій держави в архівній справі, особливо в період війни» [38].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Законодавча база з регулювання доступу до документів НАФ, сформувавшись у перші роки незалежності України, не залишилась законсервованою, а, реагуючи на політичні та суспільні зміни в країні, постійно удосконалювалась. Це, в свою чергу, вимагало приведення до відповідності законів та нормативних актів, що діють у архівній галузі. До законотворчого процесу залучалися юристи, державні службовці, архівісти, історики, інші фахівці, у тому числі й представники інститутів громадянського суспільства. Це дозволило регулювати політику держави в архівній галузі з урахуванням її особливостей та окремих нюансів, що можуть виникати в процесі здійснення відносин у сфері доступу до інформаційних ресурсів НАФ між Укрдержархівом і архівними установами з одного боку та фізичними чи юридичними особами – з іншого. Сьогодні законодавча база забезпечує

вільний доступ до документів НАФ з урахуванням прав громадян та інтересів держави. В умовах російсько-української війни важливою складовою діяльності Укрдержархіву та архівних установ у сфері державної політики національної пам'яті є не лише збереження історичної та культурної спадщини українського народу, а й розширення доступу до документів НАФ, що так чи інакше потребує удосконалення існуючої законодавчої бази та розроблення нових нормативно-правових актів у даній сфері.

Література

1. Берковський В. Г. Сутність та основні завдання політики держави в архівній сфері // *Архіви України*. 2012. № 5. С. 5–16.
2. Боковикова Ю. В., Гнезділо О. С. Удосконалення діяльності державних архівних установ України // *Державне будівництво*. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2013_1_16 (дата звернення: 10.12.2022).
3. Боряк Г., Новохатський К. Модерне архівне законодавство України // *Архіви України*. 2004. № 3. С. 4–10.
4. В'ятрович В. М., Кулик І. М., Лошак В. В., Шпак А. В. Право на правду. Практичний poradnik із доступу до архівів. Видання друге, доповнене // Центр досліджень визвольного руху. Львів : Часопис, 2016. 192 с.
5. Верховна Рада України схвалила у першому читанні проект Закону України «Про національний архівний фонд і архівні установи» // *Архіви України*. 1993. № 1–3. С. 4–9.
6. Власенко С. І. Забезпечення доступу до документів про репресії комуністичного тоталітарного режиму як одна із складових державної політики з відновлення національної пам'яті українського народу // *Гуманітарний корпус*. 2022. Випуск 46. С. 68–72.

7. Гаранін О. Я. На межі епох: до 20-річчя прийняття Закону України про Національний архівний фонд // Архіви України. 2014. № 1. С. 31–37.
8. Дідух Л., Залєток Н. Досвід українських архівів щодо використання та надання доступу до документів, що містять персональні дані // Архіви України. 2021. № 1. С. 104–114.
9. Доступ до архівних документів: законодавство і практика // Харківська правозахисна група. Харків : Права людини, 2010. 416 с.
10. Закон України «Про національний архівний фонд і архівні установи» // Архіви України. 1993. № 4. С. 3–15.
11. Захаров Є. Деякі проблеми доступу до архівних документів // Доступ до архівних документів: законодавство і практика. Наукове видання. Харків : Права людини, 2010. С. 354–358.
12. Калакура Я. С. Архівний менеджмент в умовах демократизації та децентралізації суспільства // Архіви України. 2016. № 5–6. С. 119–135.
13. Левченко Л. Л., Попова Л. М., Хромов А. В. Національні архівні інформаційні ресурси: правові засади реформування архівної справи // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2021. № 1. С. 249–263.
14. Левченко Л. Л., Хромов А. В. Реформування архівної системи України: минуле і майбутнє (архівознавчий, історичний та правовий аспекти) // Архівістика: теорія, методика, практика: матер. Другої міжн. наук.-практ. конференції. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2021. С. 113–120.
15. Новохатський К. Організація доступу до документів Національного архівного фонду України та використання архівної інформації // Архіви України. 2008. № 3–4. С. 75–83.
16. Новохатський К., Пиріг Р. Розвиток архівної справи в незалежній

- Україні (1991-2001 рр.): Основні напрями архівного будівництва // Нариси історії архівної справи в Україні. Київ, 2002. С. 559–574.
- 17.Новохатський К. Є. «Сила закону – в державному мисленні його виконавців» (Впроваджуємо в життя Закон України «Про Національний архівний фонд і архівні установи») // Архіви України. 1994. № 1–6. С. 7–14.
- 18.Новохатський К. Є. Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази діяльності архівних установ // Архіви України. 2000. № 1–3. С. 3–8.
- 19.Право на доступ до інформації: теорія та практика / Харківська правозахисна група. Харків : Права людини, 2008. 348 с.
- 20.Про внесення змін до Закону України «Про Національний архівний фонд і архівні установи»: Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2888-III (в редакції 13.03.2012) // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2888-14#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
- 21.Про внесення змін до Порядку користування документами Національного архівного фонду, що належать державі, територіальним громадам: Наказ Міністерства юстиції України від 8 квітня 2022 р. № 1398/5 // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0399-22#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
- 22.Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 р. № 3855-XII (в редакції 03.03.2022) // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
- 23.Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років: Закон України від 9 квітня 2015 р. № 316-VIII (в редакції 16.12.2020) // Верховна Рада України.

- Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/316-19#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
24. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI (в редакції 27.01.2022) // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
25. Про затвердження Положення про Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 1992 р. № 415 (в редакції 20.10.1995) // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/415-92-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
26. Про затвердження Порядку користування документами Національного архівного фонду, що належать державі, територіальним громадам: Наказ Міністерства юстиції України від 19 листопада 2013 р. № 2438/5 (в редакції 08.04.2022) // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1983-13#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
27. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР (в редакції 22.05.2018) // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
28. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII (в редакції 02.12.2010) // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 10.12.2022).

29. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24 грудня 1993 р. № 3814-ХІІ (в редакції 14.01.2020) // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
30. Про оптимізацію системи центральних державних архівів: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 червня 2022 р. № 232 // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/732-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
31. Про передачу архівів Компартії України у підпорядкування Головному архівному управлінню при Кабінеті Міністрів України: Указ Президії Верховної Ради України від 27 серпня 1991 р. № 1441-ХІІ // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1441-12#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
32. Про передачу архівних документів Комітету державної безпеки України до державних архівів республіки: Указ Президії Верховної Ради України від 9 вересня 1991 р. № 1525-ХІІ // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1525-12#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
33. Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні: Закон УРСР від 17 квітня 1991 р. № 963-ХІІ (в редакції 13.03.2018) // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-12#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
34. Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років: Закон України від 17 квітня 1991 р. № 962-

- XII (в редакції 19.09.2019) // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-12#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
35. Про тлумачення Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні»: Постанова Верховної Ради України від 24 грудня 1993 р. № 3812-XII (в редакції 09.04.2015) // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3812-12#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
36. Проект Закону України «Про Національні архівні інформаційні ресурси, управління документацією та архівами». URL: https://cn.archives.gov.ua/inform_public/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%83%20%D0%9D%D0%90%D0%86%D0%A0.pdf (дата звернення: 10.12.2022).
37. Публічний звіт Голови Державної архівної служби України Анатолія Хромова про роботу Укрдержархіву, архівних установ і спеціальних установ страхового фонду документації у 2020 році та пріоритети Укрдержархіву на 2021 рік // Архіви України. 2021. № 1. С. 12–80.
38. Уряд оптимізував систему центральних державних архівів // Сайт Міністерства юстиції України. 30 червня 2022 р. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/uryad-optimizuvav-sistemu-tsentralnih-derjavnih-arhiviv> (дата звернення: 10.12.2022).
39. Усенко І. Проблеми законодавчого забезпечення і практики доступу до архівних документів // Доступ до архівних документів: законодавство і практика / Харківська правозахисна група. Харків : Права людини, 2010. С. 334–347.
40. Хромов А. Оптимізація системи центральних державних архівів України в умовах війни // Архіви України. 2022. № 1. С. 103–114.

References

1. Berkovskyi V.H. (2012). Sutnist ta osnovni zavdannia polityky derzhavy v arkhivnii sferi. *Arkhivy Ukrainy*, 5, 5–16 [in Ukrainian].
2. Bokovykova Yu. V., Hnezdilo O. S. (2013). Udoskonalennia diialnosti derzhavnykh arkhivnykh ustanov Ukrainy. *Derzhavne budivnytstvo*, 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_1_16 (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
3. Boriak H., Novokhatskyi K. (2004). Moderne arkhivne zakonodavstvo Ukrainy. *Arkhivy Ukrainy*, 3, 4–10 [in Ukrainian].
4. Viatrovych V. M., Kulyk I. M., Loshak V. V., Shpak A. V. (Ed.) (2016). Pravo na pravdu. Praktychnyi poradnyk iz dostupu do arkhiviv. Vydannia druhe, dopovnene // Tsentri doslidzhen vyzvolnoho rukhu. Lviv : Chasopys, 192 s. [in Ukrainian].
5. Verkhovna Rada Ukrainy skhvalyla u pershomu chytanni proekt Zakonu Ukrainy «Pro natsionalnyi arkhivnyi fond i arkhivni ustanovy». *Arkhivy Ukrainy*, 1993, 1–3, 4–9 [in Ukrainian].
6. Vlasenko S.I. (2022). Zabezpechennia dostupu do dokumentiv pro represii komunistychnoho totalitarnoho rezhymu yak odna iz skladovykh derzhavnoi polityky z vidnovlennia natsionalnoi pamiaty ukrainskoho narodu. *Humanitarnyi korpus*, Vypusk 46, 68–72 [in Ukrainian].
7. Haranin O. Ya. (2014). Na mezhi epokh: do 20-richchia pryiniattia Zakonu Ukrainy pro Natsionalnyi arkhivnyi fond. *Arkhivy Ukrainy*, 1, 31–37 [in Ukrainian].
8. Didukh L., Zaliatok N. (2021). Dosvid ukrainskykh arkhiviv shchodo vykorystannia ta nadannia dostupu do dokumentiv, shcho mistiat personalni dani. *Arkhivy Ukrainy*, 1, 104–114 [in Ukrainian].
9. Dostup do arkhivnykh dokumentiv: zakonodavstvo i praktyka // Kharkivska pravozakhysna hrupa. Kharkiv : Prava liudyny, 2010. 416 s. [in Ukrainian].

10. Zakon Ukrainy «Pro natsionalnyi arkhivnyi fond i arkhivni ustanovy». Arkhivy Ukrainy, 1993, 4, 3–15. [in Ukrainian].
11. Zakharov Ye. (2010). Deiaki problemy dostupu do arkhivnykh dokumentiv. Dostup do arkhivnykh dokumentiv: zakonodavstvo i praktyka. Naukove vydannia. Kharkiv : Prava liudyny, 354–358. [in Ukrainian].
12. Kalakura Ya. S. (2016). Arkhivnyi menedzhment v umovakh demokratyzatsii ta detsentralizatsii suspilstva. Arkhivy Ukrainy, 5–6, 119–135 [in Ukrainian].
13. Levchenko L. L., Popova L. M., Khromov A. V. (Ed.) (2021). Natsionalni arkhivni informatsiini resursy: pravovi zasady reformuvannia arkhivnoi spravy. Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka, 1, 249–263 [in Ukrainian].
14. Levchenko L. L., Khromov A. V. (2021). Reformuvannia arkhivnoi systemy Ukrainy: mynule i maibutnie (arkhivoznachy, istorychni ta pravovyi aspekty). Arkhivistyka: teoriia, metodyka, praktyka: mater. Druhoi mizhn. nauk.-prakt. konferentsii. Kamianets-Podilskyi : Drukarnia «Ruta», 113–120 [in Ukrainian].
15. Novokhatskyi K. (2008). Orhanizatsiia dostupu do dokumentiv Natsionalnoho arkhivnoho fondu Ukrainy ta vykorystannia arkhivnoi informatsii. Arkhivy Ukrainy, 3–4, 75–83 [in Ukrainian].
16. Novokhatskyi K., Pyrih R. (2002). Rozvytok arkhivnoi spravy v nezalezhnii Ukraini (1991-2001 rr.): Osnovni napriamy arkhivnoho budivnytstva. Narysy istorii arkhivnoi spravy v Ukraini. Kyiv, 559–574 [in Ukrainian].
17. Novokhatskyi K. Ye. (1994). «Syla zakonu – v derzhavnomu myslenni yoho vykonavtsiv» (Vprovadzhuiemo v zhyttia Zakon Ukrainy «Pro Natsionalnyi arkhivnyi fond i arkhivni ustanovy»). Arkhivy Ukrainy, 1–6, 7–14 [in Ukrainian].

18. Novokhatskyi K. Ye. (2000). Shliakhy vdoskonalennia normatyvno-pravovoi bazy diialnosti arkhivnykh ustanov. *Arkhivy Ukrainy*. 1–3, 3–8 [in Ukrainian].
19. Pravo na dostup do informatsii: teoriia ta praktyka // *Kharkivska pravozakhysna hrupa*. Kharkiv : Prava liudyny, 2008, 348 s. [in Ukrainian].
20. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro Natsionalnyi arkhivnyi fond i arkhivni ustanovy»: Zakon Ukrainy vid 13 hrudnia 2001 r. № 2888-III (v redaktsii 13.03.2012). Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2888-14#Text> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
21. Pro vnesennia zmin do Poriadku korystuvannia dokumentamy Natsionalnoho arkhivnoho fondu, shcho nalezhat derzhavi, terytorialnym hromadam: Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy vid 8 kvitnia 2022 r. № 1398/5. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0399-22#Text> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
22. Pro derzhavnu taiemnytsiu: Zakon Ukrainy vid 21 sichnia 1994 r. № 3855-KhII (v redaktsii 03.03.2022). Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
23. Pro dostup do arkhiviv represyvnykh orhaniv komunistychnoho totalitarnoho rezhymu 1917-1991 rokiv: Zakon Ukrainy vid 9 kvitnia 2015 r. № 316-VIII (v redaktsii 16.12.2020). Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/316-19#Text> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
24. Pro dostup do publichnoi informatsii: Zakon Ukrainy vid 13 sichnia 2011 r. № 2939-VI (v redaktsii 27.01.2022). Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].

25. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Holovne arkhivne upravlinnia pry Kabineti Ministriv Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 lypnia 1992 r. № 415 (v redaktsii 20.10.1995). Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/415-92-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
26. Pro zatverdzhennia Poriadku korystuvannia dokumentamy Natsionalnoho arkhivnoho fondu, shcho nalezhat derzhavi, terytorialnym hromadam: Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy vid 19 lystopada 2013 r. № 2438/5 (v redaktsii 08.04.2022). Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1983-13#Text> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
27. Pro zvernennia hromadian: Zakon Ukrainy vid 2 zhovtnia 1996 r. № 393/96-VR (v redaktsii 22.05.2018). Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
28. Pro informatsiiu: Zakon Ukrainy vid 2 zhovtnia 1992 r. № 2657-KhII (v redaktsii 02.12.2010). Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
29. Pro Natsionalnyi arkhivnyi fond ta arkhivni ustanovy: Zakon Ukrainy vid 24 hrudnia 1993 r. № 3814-KhII (v redaktsii 14.01.2020). Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
30. Pro optymizatsiiu systemy tsentralnykh derzhavnykh arkhiviv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28 chervnia 2022 r. № 232. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/732-2022-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
31. Pro peredachu arkhiviv Kompartii Ukrainy u pidporiadkuvannia Holovnomu arkhivnomu upravlinniu pry Kabineti Ministriv Ukrainy: Ukaz Prezydii Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 27 serpnia 1991 r. № 1441-KhII. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1441-12#Text> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
32. Pro peredachu arkhivnykh dokumentiv Komitetu derzhavnoi bezpeky Ukrainy do derzhavnykh arkhiviv respubliky: Ukaz Prezydii Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 9 veresnia 1991 r. № 1525-KhII. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1525-12#Text> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
33. Pro reabilitatsiiu zhertv politychnykh represii na Ukraini: Zakon URSR vid 17 kvitnia 1991 r. № 963-KhII (v redaktsii 13.03.2018). Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-12#Text> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
34. Pro reabilitatsiiu zhertv represii komunistychnoho totalitarnoho rezhymu 1917-1991 rokiv: Zakon Ukrainy vid 17 kvitnia 1991 r. № 962-KhII (v redaktsii 19.09.2019). Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-12#Text> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
35. Pro tlumachennia Zakonu Ukrainy «Pro reabilitatsiiu zhertv politychnykh represii v Ukraini»: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 24 hrudnia 1993 r. № 3812-KhII (v redaktsii 09.04.2015). Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonodavstvo Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3812-12#Text> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].

36. Proiekt Zakonu Ukrainy «Pro Natsionalni arkhivni informatsiini resursy, upravlinnia dokumentatsiieiu ta arkhivamy». URL: https://cn.archives.gov.ua/inform_public/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%83%20%D0%9D%D0%90%D0%86%D0%A0.pdf (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
37. Publichnyi zvit Holovy Derzhavnoi arkhivnoi sluzhby Ukrainy Anatoliia Khromova pro robotu Ukrderzharkhivu, arkhivnykh ustanov i spetsialnykh ustanov strakhovoho fondu dokumentatsii u 2020 rotsi ta priorityty Ukrderzharkhivu na 2021 rik. *Arkhivy Ukrainy*, 2021, 1, 12–80 [in Ukrainian].
38. Uriad optymizuvav systemu tsentralnykh derzhavnykh arkhiviv // Sait Ministerstva yustytzii Ukrainy. 30 chervnia 2022 r. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/uryad-optimizuvav-sistemu-tsentralnih-derjavnih-arhiviv> (data zvernennia: 10.12.2022) [in Ukrainian].
39. Usenko I. (2010). Problemy zakonodavchoho zabezpechennia i praktyky dostupu do arkhivnykh dokumentiv. Dostup do arkhivnykh dokumentiv: zakonodavstvo i praktyka // Kharkivska pravozakhysna hrupa. Kharkiv : Prava liudyny, 334–347 [in Ukrainian].
40. Khromov A. (2022). Optymizatsiia systemy tsentralnykh derzhavnykh arkhiviv Ukrainy v umovakh viiny. *Arkhivy Ukrainy*, 1, 103–114 [in Ukrainian].